Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Erikoistutkija Sari Kauppi
Kiertotalousratkaisut, Jätteet 4.3.2024 SYKE/2024/330

Eduskunnan ympäristövaliokunta
YmV@eduskunta.fi

Viite: Ympäristövaliokunta tiistai 05.03.2024 klo 10.00 / U 2/2024 vp / Asiantuntijapyyntö

Asia: **U 2/2024 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi muovipellettien hävikkien estämisestä mikromuovisaasteen vähentämiseksi (muovipellettiasetus)**

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kirjelma/Sivut/U_2+2024.aspx

Suomen ympäristökeskuksen asiantuntijalausunto

Suomen ympäristökeskus (Syke) kiittää mahdollisuudesta lausua ympäristövaliokunnalle valtioneuvoston U-kirjelmästä ’eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi muovipellettien hävikkien estämisestä mikromuovisaasteen vähentämiseksi (muovipellettiasetus)’, jonka Euroopan komissio antoi 16.10.2023 (COM(2023) 645 final).

Syke kannattaa ehdotusta kehittää standardoitu menetelmä pellettihävikin mittaamiseksi ja valtuuttaa sen käyttö täydentämään REACH-rajoituksella käyttöön otettua raportointivaatimusta. Tämä sääntely tukee REACH-rajoituksen muovipellettien käyttöä, hävittämistä ja päästömäärien ilmoittamista koskevan muutoksen lisäksi myös kansainvälisen muovisopimuksen neuvotteluja sekä muovipellettien merikuljetuksiin liittyviä toimenpidearviointeja.

Syke yhtyy U-kirjelmän näkemykseen, että ympäristöön päätyneistä muovipelleteistä voi aiheutua merkittävää haittaa paitsi ympäristölle ja ekosysteemeille, myös ilmastolle, terveydelle ja taloudelle. Syke kuitenkin esittää joitakin huomioita ja tarvittavia tarkennuksia ehdotuksen tekstiin.

Ehdotuksen tavoitteet

Ehdotuksen tavoitteena on vähentää merkittävästi muovipellettihävikkiä ja siitä aiheutuvaa ympäristöön päätyvän mikromuovin määrää koko toimitusketjussa. EU:n alueella tämän on arvoitu tarkoittavan 54–74 %:n vähennystä hävikkiin. Muovipellettihävikki on arvioitu yhdeksi suurista ympäristöön päätyvien mikromuovien lähteistä. Tavoitteenmukaisen muovipellettihävikin ehkäisyn onnistumisessa on tietenkin tärkeää, että myös meriliikenteeseen saadaan tulevaisuudessa velvoittavia toimia ehkäistä hävikkiä ja merten muovisaastumista.

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Tavoitteiden saavuttamiseksi on kuitenkin tärkeää, että ehdotetun asetuksen tekstissä on yksiselitteistä, mitä pelleteillä tarkoitetaan ja mihin sääntelyä kohdennetaan. Koska taustassa (s. 2) ja myöhemminkin (s.12) mainitaan karkuun päässeiden muovipellettien kulkeutuminen helposti ilmassa, voidaan olettaa, että sääntely koskisi myös jauheita ja hiutaleita. **Epäselvyyksien välttämiseksi pitäisi asetukseen määritellä tarkemmin mitä muovipelletillä tarkoitetaan**. Useimmiten muovipelletillä käsitetään tarkoitettavan muovigranulaatteja, joiden ilmateitse leviäminen vaatisi todennäköisimmin hyvin voimakasta tuulta. Mikäli pelleteillä tarkoitetaan myös jauheita, tämä pitäisi tuoda selkeästi esille määritelmässä siten että **sääntelyn kohteena olevien pellettien koko ja muoto kuvataan** tarkasti. Lisäksi olisi hyvä mainita, että sääntely koskee sekä neitseellistä että kierrätysmuovia.

Ehdotuksen sisältö

Muovipellettien käsittelyyn liittyvät ehdotetut velvoitteet ja niiden prioriteettijärjestys ’estä, eristä, puhdista’ ovat kannatettavat.

Toimenpiteitä ja vaatimuksia on ehdotettu erityisesti suurille toimijoille. Koska ehdotuksen tavoitteiden kuvauksissakin todetaan, että muovipellettihävikki johtuu yleensä tietämyksen puutteesta ja huonosta käsittelystä toimitusketjussa, voisi olla tarpeen **vaatia suurilta toimijoilta myös tiedon jakamista hävikin ehkäisyn tärkeydestä tuotantoketjun eri osapuolille**, jäsenvaltioille asetettavan tiedon jakamisen velvoitteen lisäksi (s. 8). Tämä tiedon jakamisen vaatimus voisi kohdentua myös niille toimijoille, jotka ovat jo rekisteröityneet EMAS-järjestelmään. Sääntöjen noudattamiseen liittyvästä avusta (s. 8) voisi olla hyötyä tässä tiedon jakamisen velvoitteessa. Isompien yritysten hyvistä käytännöistä oppimista voisi hyödyntää myös mainittujen valistus- ja koulutusmateriaalien toteuttamisessa.

Lisäksi Syke ehdottaa, että asetuksen taloudellisille toimijoille asetetuista velvoitteista ja listassa muovipellettejä käsittelevistä yrityksistä (s. 14) mainittaisiin erikseen velvoitteiden koskevan myös tuotantoketjun erilaisia **välivarastointia** harjoittavia toimijoita. On tärkeää pitää EU:n sisäiset ja EU:n ulkopuoliset **liikenteenharjoittajat** mukana asetuksen velvoitteiden piirissä.

Ympäristövaikutukset

Ympäristövaikutuksiin liittyvään tekstiin (kpl 5.3, s. 16) Syke huomauttaa, että kaikki hukattu materiaali lisää luonnonvarojen ja energian kulutusta ja siten myös aiheuttaa ilmastovaikutuksia.

Tekstissä s. 16 mainitun muovien kyvyn toimia myrkyllisten absorboituneiden aineiden (muoviin ympäristöstä päätyneiden aineiden) lisäksi muovimateriaaliin itsessään on jo valmistusvaiheessa voitu lisätä ympäristölle haitallisia apuaineita, kuten palonsuoja- tai väriaineita.

Kansalaishavainnoinnilla on havaittu olevan suurta merkitystä onnettomuustilanteiden havainnoinnissa ja pellettikartoituksissa (Mannaart ym. 2023, Setälä ym. 2023). Syke ehdottaa, että kansalaishavainnoinnin hyödyntämistä harkittaisiin myös tässä asetettujen viranomaisvelvoitteiden hoitamisessa. Syke kehittää parhaillaan paikkatietoon perustuvaa puhelinsovellusta tiedon keruuseen.

Muita huomioita

Syke pitää tärkeänä, että pellettien hävikkiin kohdennetaan ehkäiseviä toimenpiteitä. Toistaiseksi ainoa arvio Suomen vuosittaisista pellettipäästöistä perustuu muissa Pohjoismaissa ja Saksassa tehtyihin arvioihin pellettipäästöistä eri vaiheissa tuotantoketjua (Setälä ja Suikkanen 2020). Arviossa todetaan,

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

että sen luotettavuutta heikentää muun muassa puutteelliset tiedot pellettien tuotanto- ja käsittelymääristä Suomessa.

Syken vuonna 2023 toteuttamassa kartoituksessa pellettejä löydettiin kaikilta tutkimukseen mukaan otetulta Suomen rannoilta (Pietarsaari, Turku, Hanko, Helsinki (2 rantaa), Porvoo (2 rantaa), Kotka). Suurin määrä pellettejä löytyi Kotkasta, jossa tutkittava luonnontilainen pieni ranta sijaitsee vastapäätä Kotkan-Haminan satamaa (Setälä ym. 2023). Syken tutkijat havainnoivat alkusyksystä 2023 runsaasti pellettejä myös eräässä itäisen Suomenlahden kansallispuistossa sijaitsevassa saaressa (Itimmäinen Itäkari). Lisäksi Syke on vastaanottanut paikalliselta asukkaalta jo pidempään havaintoja pelleteistä eri puolilta Hankoniemen rantoja ja saaristoa.

On hyvä myös huomioida, että teollisuuden tuotantoketjun lisäksi voi olla muitakin pellettien käyttö- ja päästölähteitä, kuten esimerkiksi pellettien käyttö astianpesukoneissa sekä autonrenkaiden puhdistuksessa (Setälä ym. 2023, MTV3-uutinen 19.4.2023).

Lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet erikoistutkija Sari Kauppi, tutkija Pinja Näkki, erikoistutkija Sanna Suikkanen, tiimipäällikkö Outi Setälä ja erikoistutkija Helena Dahlbo.

Jakelu: YmV@eduskunta.fi
Kopio: kirjaamo@syke.fi

Lähteet:

Mannaart, Engelbrektsson, Bentley: Acute plastic pollution: causes, problems and solutions. TemaNord 2023:524 (Nordic Council of Ministers -raportti) *temanord2023-524 (norden.org)

Setälä, O., Kangas, A., Lehtiniemi, M., Suikkanen, S. 2023. Pellettimeri-hanke. Loppuraportti hankkeen rahoittajalle (Ympäristöministeriö).

Setälä, O. & Suikkanen, S. (toim.) (2020) Suomen merialueen roskaantumisen lähteet. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 9/2020. Suomen ympäristökeskus. Merikeskus. 119 s http://hdl.handle.net/10138/313542